

DOTAZNÍK PRE XVIII. KONGRES KONFERENCIE EURÓPSKÝCH ÚSTAVNÝCH SÚDOV

**ĽUDSKÉ PRÁVA A ZÁKLADNÉ SLOBODY: VZŤAH MEDZINÁRODNÝCH,
NADNÁRODNÝCH A NÁRODNÝCH KATALÓGOV V 21. STOROČÍ**

NÁRODNÁ SPRÁVA – SLOVENSKÁ REPUBLIKA

I. VŠEOBECNÁ ČASŤ: KATALÓGY ĽUDSKÝCH PRÁV A ZÁKLADNÝCH SLOBÔD

I.I. Medzinárodné katalógy ľudských práv

AKÉ JE ÚSTAVNÉ POSTAVENIE/POVAHA/PRÁVNA SILA MEDZINÁRODNÝCH ZMLÚV O OCHRANE ĽUDSKÝCH PRÁV VO VAŠEJ KRAJINE?

Pôvodné znenie Ústavy Slovenskej republiky, ktorá bola schválená 1. septembra 1992 a nadobudla účinnosť 1. januára 1993, upravovalo vzťah medzi vnútroštátnym a medzinárodným právom v článku 11. Podľa tohto článku medzinárodné zmluvy o ľudských právach a základných slobodách, ktoré Slovenská republika ratifikovala a boli vyhlásené spôsobom ustanoveným zákonom, mali prednosť pred jej zákonmi, ak zabezpečovali väčší rozsah základných práv a slobôd. Po nejaký čas ostávalo nejasné, či sa termín zákon má vykladať restriktívne v zmysle obyčajných zákonov (ktorých schválenie si vyžadovalo jednoduchú parlamentnú väčšinu prítomných poslancov) alebo extenzívne zahŕňajúc ústavné zákony aj samotnú ústavu (ktorých schválenie si vyžadovalo kvalifikovanú väčšinu troch pätín všetkých poslancov). Ústavný súd Slovenskej republiky túto otázku vyriešil tak, že medzinárodné zmluvy podľa článku 11 majú prednosť pred obyčajnými zákonmi, no nie pred ústavou (II. ÚS 91/1999).

Článok 11 bol ústavnou novelou z roku 2001 (ústavný zákon č. 90/2001 Z. z.) zrušený. Zaviedol sa rozdielny režim pre ľudskoprávne medzinárodné zmluvy ratifikované a vyhlásené pred 1. júlom 2001 (keď predmetná novela nadobudla účinnosť) a pre tie, ktoré boli ratifikované a vyhlásené od tohto dátumu. Článok 154c ods. 1 výslovne uvádza: „Medzinárodné zmluvy o ľudských právach a základných slobodách, ktoré Slovenská republika ratifikovala a boli vyhlásené spôsobom ustanoveným zákonom pred nadobudnutím účinnosti tohto ústavného zákona, sú súčasťou jej právneho poriadku a majú prednosť pred zákonom, ak zabezpečujú väčší rozsah ústavných práv a slobôd“. Na druhej strane medzinárodné zmluvy o ľudských právach ratifikované a vyhlásené od 1. júla 2001 majú prednosť pred zákonmi Slovenskej republiky bez ohľadu na to, či zaručujú oproti ústave väčší rozsah základných práv (článok 7 ods. 5 ústavy).

AKÝ JE MECHANIZMUS IMPLEMENTÁCIE MEDZINÁRODNÝCH ZMLÚV DO NÁRODNEJ APLIKAČNEJ PRAXE?

Podľa článku 144 ods. 1 ústavy sudcovia sú pri výkone svojej funkcie nezávislí a pri rozhodovaní sú viazaní ústavou, ústavným zákonom, medzinárodnou zmluvou podľa čl. 7 ods. 2 a 5 a zákonom. Kategóriu medzinárodných zmlúv je v tomto prípade potrebné vykladať extenzívne a zahrnúť do nej takisto medzinárodné zmluvy podľa článku 154c ods. 1 ústavy, tzn. sudcovia sú viazaní nielen ľudskoprávnymi medzinárodnými zmluvami ratifikovanými a vyhlásenými od 1. júla 2001, ale rovnako ich zaväzujú aj medzinárodné zmluvy o ľudských právach ratifikované a vyhlásené pred týmto dátumom za predpokladu, že zabezpečujú väčší rozsah základných práv. Tieto zmluvy majú totiž taktiež prednosť pred zákonmi Slovenskej republiky.

JE VO VAŠEJ KRAJINE MOŽNÉ DOVOLÁVAŤ SA PRIAMEJ APLIKÁCIE MEDZINÁRODNÝCH KATALÓGOV ĽUDSKÝCH PRÁV? AK ÁNO, POPIŠTE TÚTO PRAX.

Ako bolo uvedené vyššie, slovenská ústava rozoznáva dva druhy medzinárodných zmlúv o ľudských právach. Medzinárodné zmluvy o ľudských právach ratifikované a vyhlásené pred ústavnou novelou z roku 2001, t. j. pred 1. júlom 2001, majú prednosť pred zákonmi, ak zabezpečujú väčší rozsah základných práv. Táto doložka prednosti vzniká ex constitutione. V praxi teda o tom, či daná medzinárodná zmluva o ľudských právach zabezpečuje väčší rozsah základných práv a teda má mať prednosť pred zákonmi, musí rozhodnúť orgán aplikácie práva rozhodujúci konkrétnu vec.

Medzinárodné zmluvy o ľudských právach ratifikované a vyhlásené po 1. júli 2001 spadajú pod režim článku 7 ods. 5 ústavy. Podľa článku 86 písm. d) ústavy Národná rada Slovenskej republiky rozhoduje o tom, či medzinárodná zmluva je zmluvou podľa článku 7 ods. 5 a teda či jej má byť priznaná prednosť pred zákonom.

I.II. Nadnárodné katalógy ľudských práv

JE CHARTA ZÁKLADNÝCH PRÁV EURÓPSKEJ ÚNIE REFERENČNOU NORMOU PRE PRIESKUM ÚSTAVNOSTI PRÁVNÝCH NORIEM A/ALEBO INDIVIDUÁLNYCH ROZHODNUTÍ ORGÁNOV VEREJNEJ MOCI, ČI UŽ PRIAMYM (FORMÁLNYM, V NIEKTORÝCH ČLENSKÝCH ŠTÁTOCH EÚ) ALEBO SPROSTREDKOVANÝM – „PREŽAROVANÍM“ DO NÁRODNÝCH KATALÓGOV (MATERIÁLNYM, V OSTATNÝCH VECIACH)?

Ústavný súd sa v niekoľkých konaniach zaoberal právnou povahou Charty a pravidelne uvádza, že Charta má v slovenskom právnom poriadku rovnaké postavenie ako medzinárodné zmluvy o ľudských právach podľa článku 7 ods. 5 ústavy.

Preto ak sú splnené podmienky podľa článku 51 ods. 1 Charty a teda tá je aplikovateľná na predmetnú vec, Charta sa stáva referenčnou normou rovnako ako ostatné medzinárodné zmluvy o ľudských právach, a to ako v konaní o súlade právnych predpisov, tak aj v konaní o ústavnej sťažnosti (články 125 a 127 ústavy).

„Aj napriek tomu, že charta nebola prijatá vo forme medzinárodnej zmluvy, ústava jej v právnom poriadku Slovenskej republiky priznáva postavenie medzinárodnej zmluvy o ľudských právach a základných slobodách podľa čl. 7 ods. 5 ústavy (PL. ÚS 10/2014, body 69 – 73; PL. ÚS 2/2016, bod 54). Povinnosť členských štátov vykladať a uplatňovať príslušné ustanovenia ústavy v zmysle a duchu charty, ako aj judikatúry Súdneho dvora Európskej únie k nej sa viažucej, a to v prípade, ak vnútroštátne opatrenie spadá do rámca pôsobnosti práva Únie v zmysle čl. 51 ods. 1 charty, vyplýva aj zo zásady lojálnej spolupráce zakotvenej v čl. 4 ods. 3 Zmluvy o Európskej únii ..., ktorá inter alia požaduje, aby členské štáty prijali všetky opatrenia všeobecnej alebo osobitnej povahy, aby zabezpečili plnenie záväzkov vyplývajúcich zo zmlúv ... alebo z aktov inštitúcií Únie (PL. ÚS 10/2014, bod 75; PL. ÚS 2/2016, bod 54).“ (PL. ÚS 8/2016).

JE ĽUDSKOPRÁVNA JUDIKATÚRA SÚDNEHO DVORA EÚ VODÍTKOM PRI VÝKLADE A APLIKÁCIÍ VÁŠHO NÁRODNÉHO KATALÓGU VŠEOBECNÝMI SÚDMI ALEBO ZDROJOM SUDCOVSKÉHO DOTVÁRANIA PRÁVA?

Najnovší výskum zaoberajúci sa aplikáciou Charty v rozhodovacej činnosti ústavného súdu a všeobecných súdom bol publikovaný v roku 2016¹ a skúmal obdobie od 1. decembra 2009 do 31. júla 2016. Analyzovaných bolo viac ako 8 000 rozhodnutí všeobecných súdov.

Podľa autorov skúmané rozhodnutia vykazovali tieto nedostatky:

- zjednodušené odôvodňovanie prijatého záveru o tom, že napadnuté rozhodnutie nie je v rozpore s niektorým článkom charty,
- chybný záver o nepredložení prejudiciálnej otázky o výklade Charty s odkazom na rozsudok CILFIT,
- nedostatočné a nepresné používanie existujúcej judikatúry Súdneho dvora o aplikovateľnosti Charty, prípadne o výklade niektorých článkov Charty, najmä článku 47,
- uprednostnenie argumentácie opierajúcej sa skôr o EDĽP, než o články Charty, hoci predmet sporu mal úzku spojitosť s právom EÚ.

Od publikovania tohto výskumu sa neuskutočnil žiaden iný rozsiahly výskum ani Najvyšší súd Slovenskej republiky nevydal žiadne zjednocujúce stanovisko týkajúce sa aplikácie Charty.

JE VNÚTROŠTÁTNY VPLYV CHARTY ÚSTAVNE VIAZANÝ NA JEJ VO SVOJEJ PODSTATE ASPOŇ POROVNATELNÚ (EKVIVALENTNÚ) ÚROVEŇ OCHRANY, RESP. – V ČLENSKÝCH ŠTÁTOCH EÚ – OVEROVANÝ PODANÍM PREDBEŽNEJ OTÁZKY SÚDNEMU DVORU EÚ?

Pokiaľ ide o kritérium ekvivalentnej ochrany, ústavný súd na túto otázku nedal odpoveď. Z toho, že podľa ústavného súdu má Charta rovnaké postavenie ako medzinárodné zmluvy o ľudských právach podľa článku 7 ods. 5 ústavy vyplýva, že Charta má prednosť pred zákonmi bez ohľadu na úroveň ochrany, ktorú poskytuje. Ústavný súd jej však nepriznal prednosť pred ústavou.

Pokiaľ ide o podávanie prejudiciálnych otázok, ústavný súd doposiaľ predložil iba jednu takú otázku, netýkala sa však Charty. Avšak v konaní o súlade zákona implementujúceho smernicu 2006/24/ES navrhovatelia žiadali, aby ústavný súd predložil Súdnemu dvoru EÚ prejudiciálnu otázku ohľadom súladu niektorých ustanovení smernice s Chartou. Ústavný súd v tom nevyhovel, argumentujúc tým, že Súdny dvor EÚ už na ekvivalentnú otázku odpoveď dal, čím vlastne uplatnil doktrínu *acte éclairé* (PL. ÚS 10/2014).

I.III. Národné katalógy ľudských práv

JE VO VAŠEJ KRAJINE KATALÓG ZÁKLADNÝCH PRÁV SÚČASŤOU ÚSTAVY? AK ÁNO, V AKEJ PODOBE (OSOBITNÁ ÚSTAVNÁ LISTINA, URČITÁ KAPITOLA ÚSTAVY, SÚČASŤ ÚSTAVNÉHO PORIADKU)? AKÁ JE JEHO ŠTRUKTÚRA?

¹ Tento výskum je dostupný aj v angličtine: Mazák, Ján – Jánošíková, Martina: The Charter of Fundamental Rights of the European Union in Proceedings before Courts of the Slovak Republic, 2016, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, ISBN: 978-80-8152-432-5.

Národný katalóg ľudských práv je integrálnou súčasťou Ústavy Slovenskej republiky (ústavný zákon č. 460/1992 Zb.). Ústava sa skladá z deviatich hláv a základné práva sú upravené v druhej hlave, ktorá nesie názov Základné práva a slobody.

Táto hlava sa delí na osem oddielov: 1. Všeobecné ustanovenia; 2. Základné ľudské práva a slobody; 3. Politické práva; 4. Práva národnostných menšín a etnických skupín; 5. Hospodárske, sociálne a kultúrne práva; 6. Právo na ochranu životného prostredia a kultúrneho dedičstva; 7. Právo na súdnu a inú právnu ochranu; 8. Spoločné ustanovenia k prvej a druhej hlave.

Celá ústava je dostupná v angličtine a francúzštine v databáze CODICES vedenej Benátskou komisiou.²

Okrem toho v Slovenskej republike platí ešte jeden vnútroštátny katalóg ľudských práv, ktorý je pozostatkom demokratizačného procesu v Československu po páde komunistického režimu a nazýva sa Listina základných práv a slobôd. Vzťah týchto dvoch národných katalógov je niekedy komplikovaný, možno však povedať, že význam Listiny základných práv a slobôd v uplynulých desaťročiach klesá (pozri tiež nasledujúcu otázku a tretiu otázku v časti I.IV).

AKÉ SÚ HISTORICKÉ OKOLNOSTI VZNIKU VÁŠHO NÁRODNÉHO KATALÓGU ĽUDSKÝCH PRÁV? NADVÄZUJE VAŠA NÁRODNÁ ÚPRAVA NA INÚ (HISTORICKÚ, ZAHRANIČNÚ) PRÁVNÚ ÚPRAVU ALEBO JE ÚPLNE ORIGINÁLNA?

Po páde komunistického režimu v roku 1989 sa vynorila otázka prijatia moderného národného katalógu ľudských práv založeného na prirodzenoprávnej koncepcii. Podľa vtedajších politických dohôd Federálne zhromaždenie, ktoré malo vzniknúť z parlamentných volieb v júni 1990, malo mať za svoj primárny cieľ prípravu novej federálnej ústavy obsahujúcej moderný katalóg základných práv, ktorý mal byť plne v súlade s medzinárodnými štandardmi. Táto vznešená idea však narazila na neprekonateľnú prekážku, keď sa politické elity nedokázali zhodnúť na budúcej forme koexistencie českého a slovenského národa a objavili sa hlasy volajúce po rozdelení federácie. Projekt monolegálnej federálnej ústavy bol teda zanechaný.

Keďže však Československo malo ambíciu vstúpiť do Rady Európy bezodkladne, zvažovali sa aj alternatívne riešenia prijatia katalógu základných práv. Nakoniec sa našla zhoda na príprave separátneho katalógu vo forme ústavného zákona. Výsledkom bola Listina základných práv a slobôd uvedená ústavným zákonom č. 23/1991 Zb. z 8. februára 1991. Autori tohto ústavného zákona čerпали najmä zo skorších medzinárodných katalógov (najmä išlo o Všeobecnú deklaráciu ľudských práv, Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd, Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach, Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach) a do určitej miery tiež o predchádzajúce československé ústavy z rokov 1920 a 1948.

Listina základných práv a slobôd sa skladala zo šiestich hláv: 1. Všeobecné ustanovenia, 2. Ľudské práva a základné slobody, 3. Práva národnostných a etnických menšín, 4.

² <http://www.codices.coe.int/NXT/gateway.dll?f=templates&fn=default.htm>

Hospodárske, sociálne a kultúrne práva, 5. Právo na súdnu a inú právnu ochranu, 6. Spoločné ustanovenia.

Ústava čoskoro nezávislej Slovenskej republiky bola prijatá 1. septembra 1992 a v zásade inkorporovala ustanovenia Listiny do jej druhej hlavy s určitými malými odlišnosťami, ktoré sa však postupne prehlbovali s ďalšími novelizáciami slovenskej ústavy (pozri ďalej).

AKÝMI ZMENAMI PREŠIEL VÁŠ NÁRODNÝ KATALÓG LUDSKÝCH PRÁV V ČASE? MENÍ SA, JE DOPLŇOVANÝ O NOVÉ PRÁVA? EXISTUJE ÚSTAVNÁ PROCEDÚRA, KTORÁ URČUJE PODMIENKY JEHO ZMIEN A DOPLNENÍ?

Postup pre prijatie zmeny ústavy, vrátane jej druhej hlavy pojednávajúcej o základných právach, je rovnaký ako postup pre prijatie akéhokoľvek iného ústavného zákona, t. j. vyžaduje sa trojpäťtinová väčšina všetkých poslancov národnej rady.

Druhá hlava ústavy bola doposiaľ novelizovaná šesťkrát.

Ústavný zákon č. 90/2001 Z. z. bol prijatý v čase, keď sa Slovenská republika usilovala o vstup do Európskej únie a NATO a zasiahol mnoho oblastí ústavného práva. Ide o najrozsiahlejšiu ústavnú novelu doposiaľ, ktorá sa dotkla aj ústavnej úpravy základných práv. Najdôležitejšie zmeny prinesené touto novelou zahŕňajú:

V článku 17 došlo k predĺženiu pôvodnej 24-hodinovej lehoty na predvedenie zadržaného pred sudcu na 48 hodín, ako aj k predĺženiu pôvodnej 24-hodinovej lehoty na súdne rozhodnutie o vzatí do väzby alebo prepustení na slobodu na 48 hodín, v prípade obzvlášť závažných zločinov na 72 hodín. Pôvodná 24-hodinová lehota bol ponechaná iba v prípadoch, keď bol vydaný súdom odôvodnený príkaz na zatknutie. V týchto prípadoch mal byť zatknutý predvedený pred súd do 24 hodín a súd mal 48 hodín, resp. 72 hodín v prípade obzvlášť závažných zločinov na rozhodnutie o vzatí do väzby alebo prepustení na slobodu. Pôvodné lehoty sa totiž v praxi ukázali ako príkrátke, čo potom v niektorých prípadoch viedlo k zmareniu celého vyšetrovania.

V článku 18, ktorý upravuje zákaz nútených prác, bola doplnená nová výnimka v podobe menších obecných prác.

V článku 23 bola zavedená možnosť vydania slovenských občanov na trestné stíhanie do zahraničia.

Cudzinci s trvalým pobytom v Slovenskej republike získali aktívne aj pasívne volebné právo vo voľbách do orgánov územnej samosprávy (článok 30).

Ústavný zákon č. 100/2010 Z. z. potvrdil princíp už skoršie vyvođený ústavným súdom, že iba legálne nadobudnutý majetok požíva právnu ochranu. Zaviedlo sa výslovné ustanovenie, podľa ktorého majetok nadobudnutý v rozpore s právnym poriadkom ochranu nepožíva (článok 20).

Ústavný zákon č. 161/2014 Z. z. zmenil článok 41 a zaviedol ustanovenie, podľa ktorého manželstvo je zväzok medzi mužom a ženou, čo v podstate znamenalo zákaz sobášov rovnakého pohlavia.

Ústavný zákon čl. 427/2015 Z. z. opäť predĺžil lehotu na predvedenie zadržaného pred súd na 96 hodín v prípade trestných činov terorizmu.

Ústavný zákon č. 137/2017 Z. z. mal za cieľ posilniť ochranu poľnohospodárskej a lesnej pôdy proti špekulatívnemu výkupu. Pred touto novelou článok 20 ods. 2 poveril parlament prijatím zákona upravujúceho druhy majetku, ktoré mohli byť iba vo vlastníctve štátu, obcí alebo určených právnických osôb, ak bol tento majetok nevyhnutný na zabezpečovanie potrieb spoločnosti, rozvoja národného hospodárstva a verejného záujmu. Touto novelou bola k uvedeným dôvodom doplnená potravinová sebestačnosť a bolo umožnené vlastníctvo tohto majetku určitými skupinami fyzických osôb (dôvodová správa ako príklad uvádza samostatne hospodáriacich roľníkov). Táto novela taktiež povýšila štátnu ochranu poľnohospodárskej a lesnej pôdy na ústavný princíp.

Ústavným zákonom č. 99/2019 Z. z. došlo k výslovnému zavedeniu práva na minimálnu mzdu. Predchádzajúca ústavná úprava hovorila o práve na odmenu za vykonanú prácu, dostatočnú na to, aby umožnila dôstojnú životnú úroveň pracujúcich. Minimálna mzda bola upravená iba zákonom. Deklarovaný cieľ tejto novely bola garancia toho, že minimálna mzda nebude v budúcnosti zrušená, keďže prebiehali určité diskusie o jej ekonomickej vhodnosti. Ďalšou zmenou, ktorú priniesla táto novela, bola ústavná fixácia dôchodkového veku na 64 rokov, pričom veková hranica v prípade žien sa primerane znižuje v závislosti od počtu detí, ktoré daná žena vychovala.

I.IV. Vzťahy jednotlivých katalógov ľudských práv

MÔŽETE UVIESŤ PRÍKLADY Z JUDIKATÚRY VÁŠHO SÚDU, KTORÉ SÚVISIA S POUŽITÍM NIEKTORÉHO Z MEDZINÁRODNÝCH KATALÓGOV?

Najčastejšie namietaným medzinárodným katalógom je nepochybne Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd („EDLP“). V konaní o ústavnej sťažnosti sťažovatelia namietajú jeho porušenie v prevažnej väčšine sťažností (pozri príklady v osobitnej časti tohto dokumentu).

Iné medzinárodné zmluvy o ľudských právach sú namietané podstatne menej často, ale ústavný súd občas preskúmava súlad aj s týmito inými medzinárodnými zmluvami, ak na ne navrhovatelia odkazujú.

V konaní o ústavnej sťažnosti začatom na návrh neúspešného kandidáta na generálneho prokurátora, ktorý namietal porušenie jeho základných práv zo strany parlamentu tým, že nebola dodržaná tajnosť hlasovania pri voľbe, sa ústavný súd zaoberal rozdielnou ochranou podľa ústavy a Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach, pričom dospel k záveru, že národná rada „porušila základné právo sťažovateľa na prístup k voleným a iným verejným funkciám za rovnakých podmienok podľa čl. 30 ods. 4 ústavy (pozri body 38 až 45) a právo podľa čl. 25 písm. c) paktu o politických právach, keďže rozdiel v oboch citovaných úpravách spočíva v podstate iba v tom, že výraz „verejné služby svojej krajiny“ má nepochybne širší význam ako výraz „volené a iné verejné funkcie“.“ (I. ÚS 76/2011).

V inom konaní o ústavnej sťažnosti ústavný súd vyslovil porušenie práva na rovnosť pred zákonom podľa článku 12 Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím postupom všeobecného súdu v konaní o pozbavenie spôsobilosti na právne úkony (I. ÚS 313/2012).

V inom konaní o ústavnej sťažnosti ústavný súd vyslovil porušenie práv zaručených podľa článku 3 ods. 1, článku 3 ods. 2 a článku 12 ods. 1 a 2 Dohovoru o právach dieťaťa rozhodnutím najvyššieho súdu (III. ÚS 454/2011).

Vo viacerých konaniach o ústavnej sťažnosti ústavný súd preskúmaval namietané porušenie niekoľkých ustanovení Európskeho dohovoru o vydávaní (III. ÚS 204/2011, III. ÚS 61/01, II. ÚS 95/03, IV. ÚS 144/03).

Ďalšie príklady sú podrobnejšie uvedené v národnej správe Ústavného súdu Slovenskej republiky pripravenej pre potreby XVI. Kongresu CECC, ktorý sa konal v roku 2014.³

ZAOBERAL SA VÁŠ SÚD VZŤAHOV/HIERARCHIOU/KONKURENCIOU KATALÓGOV LUDSKÝCH PRÁV S OHLADOM NA ÚROVEŇ OCHRANY NIMI POSKYTOVANÝMI?

Ako bolo uvedené vyššie, prípad Slovenskej republiky je unikátny v tom, že náš vnútroštátny ústavný poriadok obsahuje dva samostatné katalógy ľudských práv. Podľa článku 152 ods. 1 ústavy ústavné zákony, zákony a ostatné všeobecne záväzné právne predpisy zostávajú v Slovenskej republike v platnosti, ak neodporujú tejto ústave. Na základe tohto ustanovenia možno Listinu základných práv a slobôd považovať za integrálnu súčasť slovenského ústavného poriadku z formálneho (bola prijatá vo forme ústavného zákona) aj materiálneho hľadiska (upravuje základné práva, teda ide o tradičný predmet ústavnoprávnej úpravy).

Podľa článku 152 ods. 4 ústavy výklad a uplatňovanie ústavných zákonov, zákonov a ostatných všeobecne záväzných právnych predpisov musí byť v súlade s touto ústavou. Preto hoci formálne má Listina rovnakú právnu silu ako ústava, na aplikačnej a interpretačnej úrovni musí prevážiť ústava.

V mnohých prípadoch Listina a ústava zaručujú rovnakú úroveň ochrany. V prípadoch niektorých práv však vyššiu ochranu poskytuje ústava, resp. Listina. Prvý problém je jednoduchšie vyriešiť, keďže už § 3 ods. 1 úvodzacieho ústavného zákona výslovne uvádza, že Ústava Slovenskej republiky môže zaručiť vyšší štandard ochrany základných práv.

V niektorých prípadoch však Listina poskytuje vyššiu ochranu ako ústava, čoho klasickým príkladom je maximálna dĺžka zadržania, resp. zatknutia (článok 17 ústavy, článok 8 Listiny). Predmetné lehoty boli novelizáciami ústavy postupne predlžované, avšak keďže Listina ostáva v platnosti, existujú vzájomne rozporné ustanovenia na ústavnej úrovni upravujúce lehoty pre predvedenie zadržanej osoby pred súd a následné rozhodnutie o vzatí do väzby alebo o prepustení na slobodu (pozri vyššie časť I.III.). Ústavný súd sa k tomuto problému niekoľkokrát vyjadril. Vo veci z roku 2004 ústavný súd rozhodoval o ústavnej sťažnosti, ktorou sťažovateľ namietal porušenie jeho práva na osobnú slobodu podľa článku 8 Listiny, ktorý obsahuje kratšie, 24-hodinové lehoty. Štátne orgány konajúce v trestnej veci však aplikovali dlhšie lehoty podľa ústavy. Ústavný súd sťažnosť odmietol ako zjavne

³ https://www.confueconstco.org/reports/rep-xvii/slovaquie_EN.pdf

neopodstatnenú a jasne sa vyjadril, že ústava má mať prednosť. Hoci formálne majú ústava aj Listina rovnakú právnu silu, ústava bola prijatá neskôr a preto sa má uplatniť interpretačné pravidlo *lex posterior derogat legi priori*. Okrem toho, článok 152 ods. 4 ústavy vyžaduje, aby všetky všeobecne záväzné právne predpisy vrátane ústavných zákonov boli vykladané a aplikované v súlade s ústavou (I. ÚS 141/04, ale pozri tiež III. ÚS 273/05).

Pokiaľ ide o aplikovateľnosť medzinárodných zmlúv o ľudských právach ratifikovaných Slovenskou republikou a vyhlásených predpísaným spôsobom, ústavný súd „od začiatku svojej činnosti v súlade s princípom *pacta sunt servanda* konštantne judikuje, že základné práva a slobody podľa ústavy je potrebné vykladať a uplatňovať v zmysle a duchu medzinárodných zmlúv o ľudských právach a základných slobodách (PL. ÚS 5/93, PL. ÚS 15/98, PL. ÚS 17/00, PL. ÚS 24/2014). Ústavný súd tak vždy, pokiaľ to ústava svojím znením nevyučovala, prihliadal pri vymedzení obsahu základných práv a slobôd ustanovených v ústave aj na znenie týchto zmlúv a príslušnú judikatúru k nim vydanú (II. ÚS 55/98, PL. ÚS 24/2014).“ (PL. ÚS 10/2014).

Medzinárodné zmluvy o ľudských právach tak jednak slúžia ako interpretačný nástroj pri určovaní rozsahu a obsahu ústavných práv. Na druhej strane sú tieto medzinárodné zmluvy referenčnými normami v konaní o súlade právnych predpisov (článok 125 ústavy) a v konaní o ústavnej sťažnosti (článok 127 ústavy). Zákony a iné všeobecne právne predpisy, ako aj individuálne rozhodnutia, opatrenia či iné zásahy môžu byť zrušené, ak sú v rozpore s niektorým ľudským právom garantovaným medzinárodnou zmluvou záväznou pre Slovenskú republiku. V drvivej väčšine prípadov pôjde o EDEP.

Aplikovateľnosť Charty je upravená v článku 51 ods. 1 Charty. Ústavný súd k tomu uviedol: „*Judikatúra Súdneho dvora, na ktorú odkazujú aj vysvetlivky k čl. 51 charty, upresňuje situácie, kedy konanie členských štátov spadá do rámca pôsobnosti práva Európskej únie. Je to tak v troch situáciách, a to ak členské štáty preberajú (implementujú) právo Únie ..., ak ich konanie spadá pod výnimku z uplatňovania únijných pravidiel prípustnú samotným právom Únie ... a napokon ak vo všeobecnosti ich konanie spadá do rámca práva Únie O tretiu situáciu ide vtedy, ak sa v konkrétnej a špecifickej situácii v určitej spojitosti uplatní osobitná hmotnoprávna norma práva Európskej únie*“ (PL. ÚS 10/2014).

Treba však poznamenať, že doktrína ústavného súdu vo vzťahu k povahe Charty v konaniach pred ústavným súdom sa ešte vyvíja.

V skoršom rozhodnutí z roku 2015 v konaní o súlade právnych predpisov ústavný súd síce dospel k záveru o aplikovateľnosti Charty podľa jej článku 51 na predmetnú vec, avšak nepreskúmal napadnuté ustanovenia z pohľadu ich súladu s Chartou, pretože už ich vyhlásil za nesúladne s ústavou a teda podľa jeho názoru by ďalšie skúmanie súladu s Chartou nemohlo priniesť zmenu výsledku konania, ktorým bolo, že napadnuté ustanovenia boli vyhlásené za protiústavné a stratili účinnosť (PL. ÚS 10/2014).

Ústavný súd však svoj prístup následne zmenil v dvoch neskorších rozhodnutiach z marca 2017 a decembra 2018. Hoci v týchto prípadoch ústavný súd dospel k záveru o protiústavnosti napadnutých ustanovení, podrobil ich aj skúmania súladu s Chartou a dospel k záveru o nesúlade aj v tomto prípade (PL. ÚS 2/2016, PL. ÚS 8/2016).

Treba poznamenať, že Všeobecná deklarácia ľudských práv nie je prameňom práva podľa ústavného súdu, keďže ide o dokument politickej povahy. Preto ak navrhovatelia namietajú porušenie tohto katalógu, ústavný súd návrh v tejto časti odmietne (pozri napr. IV. ÚS 470/2018).

Aplikovateľnosť jednotlivých katalógov ľudských práv závisí v prvom rade od toho, či ich navrhovatelia namietajú. V druhom rade sa ich aplikovateľnosť riadi jednotlivými ustanoveniami ústavy (najmä článok 7 ods. 5 a článok 154c ods. 1 ústavy, ale vo vzťahu k Charte aj jej článok 51 ods. 1, ako je uvedené vyššie). V najtypickejšom prípade sa namieta porušenie ústavných práv, a to najčastejšie v spojení s korešpondujúcimi právami zaručenými podľa EDLP. V takom prípade ústavný súd skúma súlad napadnutého normatívneho alebo individuálneho aktu s oboma katalógmi. Ústavný súd dokonca v praxi používa EDLP ako nástroj na interpretáciu základných práv zaručených ústavou aj v tom prípade, že ich navrhovatelia nenamietajú.

EXISTUJE PROCES, KTORÝ URČUJE, AKÝM SPÔSOBOM SI ZVOLIŤ KONKRÉTNY KATALÓG ĽUDSKÝCH PRÁV, AK JE KONKRÉTNE PRÁVO CHRÁNENÉ VO VIACERÝCH KATALÓGOCH? (POZN.: V ČLENSKÝCH ŠTÁTOCH EÚ JE POUŽITIE CHARTY – ZA PODMIENOK ČL. 51 ODS. 1 – ZÁVÄZNÉ, T. J. NIE JE PREDMETOM VOLBY)

Pozri odpoveď na prechádzajúcu otázku, kde sa pojednáva aj o tejto otázke.

II. OSOBITNÁ ČASŤ – ŠPECIFIKÁ NIEKTORÝCH ZÁKLADNÝCH PRÁV

II.I. Právo na život

AKÝ JE ORIGINÁLNY TEXT OCHRANY TOHTO PRÁVA VO VAŠOM NÁRODNOM KATALÓGU?

Toto právo je upravené v článku 15 ústavy, ktorý nikdy nebol novelizovaný a znie:

(1) Každý má právo na život. Ľudský život je hodný ochrany už pred narodením.

(2) Nikto nesmie byť pozbavený života.

(3) Trest smrti sa nepripúšťa.

(4) Podľa tohto článku nie je porušením práv, ak bol niekto pozbavený života v súvislosti s konaním, ktoré podľa zákona nie je trestné.

JE MOŽNÉ TOTO PRÁVO OBMEDZIŤ? AK ÁNO, AKO A ZA AKÝCH PODMIENOK?

Všeobecná úprava obmedzenia základných práv je obsiahnutá v článku 13 ods. 2 až 4 ústavy. Z týchto ustanovení vyplýva niekoľko základných pravidiel. Po prvé, základné práva je možné obmedziť iba zákonom, rešpektujúc pritom ostatné podmienky ustanovené ústavou. Po druhé, tieto obmedzenia sa musia aplikovať rovnako na všetky prípady, ktoré spĺňajú predmetné podmienky. Po tretie, akékoľvek obmedzenia musia rešpektovať podstatu a zmysel obmedzovaného základného práva. Napokon, každé obmedzenie možno použiť výlučne na ním predpísaný legitímny účel.

Článok 15 ods. 4 obsahuje špeciálnu úpravu obmedzenia práva na život. Ústavný súd v tomto ohľade uviedol: „Iba samotný čl. 15 ústavy obsahuje jednak základné právo na život podľa

odseku 1 prvej vety, ktorému zodpovedá zákaz pozbaviť niekoho života (ods. 2) a z ktorého existujú výnimky spojené s ochranou práv iných (čl. 15 ods. 4 ústavy) a jednak zákaz trestu smrti, ktorý je bezpodmienečný a ktorý nie je predmetom vyvažovania (ods. 3). Obe tieto pravidlá sa tak líšia svojím charakterom a logickou štruktúrou, keďže základné právo zodpovedajúce prvej vete odseku 1 a odseku 2 predstavuje typické základné právo, ktoré je v priebehu svojej aplikácie predmetom vyvažovania. Takéto základné právo je súčasťou ústavnoprávnej teórie označované ako princíp, ktorý usiluje o svoje naplnenie v maximálnej možnej miere, a to v závislosti na interakcii s inými (v jednotlivých prípadoch so základným právom, ktoré je s ním v konflikte) základnými právami a ústavnými hodnotami a s ohľadom na požiadavku proporcionality, ktorý predstavuje kľúčový koncept pre aplikáciu základných práv.“ (PL. ÚS 12/01).⁴

ZAOBERAL SA VÁŠ SÚD TÝMTO PRÁVOM/JEHO VÝKLADOM/ZAKOTVENÍM PODROBNEJŠIE? AK ÁNO, UVEĎTE PROSÍM PRAKTICKÉ PODROBNOSTI A KTORÉ KATALÓGY ĽUDSKÝCH PRÁV BOLI APLIKOVANÉ.

Vo veci týkajúcej sa abstraktnej kontroly ústavnosti právnej úpravy o povinnom detskom očkovaní ústavný súd označil právo na život za vstupnú bránu a hlavný pilier celého systému ochrany základných práv a ľudský život za kľúčovú hodnotu chránenú právnym poriadkom. Ústavný súd zdôraznil skutočnosť, že porušenia tohto práva patria k tým najzávažnejším porušeniam ľudských práv vôbec a sú nezvratné a nenapraviteľné. K tomu dodal: „Účel a rozsah ochrany práva na život ... je aj predmetom úpravy medzinárodných dohovorov, v duchu ktorých je potrebné vykladať aj našu ústavnú úpravu.“ (PL. ÚS 10/2013⁵, dostupné aj v CODICES pod SVK-2015-2-002).

V známej veci týkajúcej sa abstraktnej kontroly ústavnosti zákona povoľujúceho dobrovoľné prerušenie tehotenstva počas prvých dvanástich týždňov tehotenstva ústavný súd musel posúdiť otázku, či nenarodené dieťa má právnu subjektivitu, teda či je nositeľom práv a teda má právo na život. Ústavný súd dospel k negatívnemu záveru a uviedol, že iba žijúci, narodení ľudia sú nositeľmi práv. Druhá veta prvého odseku sa má preto vykladať nie tak, že nenarodené deti majú právo na život, ale že ich život je ústavnou hodnotou. Ústava teda obsahuje príkaz pre zákonodarcu a ostatné štátne orgány tento život nenarodených detí chrániť. Súd tiež poznamenal, že tento príkaz nie je základným právom a preto je priestor pre uváženie zákonodarcu, pokiaľ ide o presný spôsob, akým bude tento príkaz vykonaný, širší, než by tomu bolo v prípade základného práva. Súd teda musel posúdiť, či právo ženy na súkromie a ústavná hodnota (teda nie základné právo) ochrany života nenarodeného dieťaťa boli vyvážené. Ústavný súd uviedol, že na túto ochranu nenarodeného života treba nazerať z pohľadu celého právneho poriadku. Život nenarodeného dieťaťa je chránený špeciálnou ochranou poskytnutou tehotnej žene podľa pracovného a trestného práva. Súd uznal názor, že život plodu je úzko spätý a nemôže byť posudzovaný oddelene od života tehotnej ženy. Nenarodené dieťa je tiež chránené proti vôli jeho matky osobitným štvorkrokovým postupom

⁴ Ústavný súd zistil porušenie niekoľkých článkov ústavy. Okrem toho sa odvolal na relevantné ustanovenie EDĽP, Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach, Dohovoru o právach dieťaťa a Dohovoru o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien. Taktiež argumentoval judikatúrou zahraničných ústavných súdov a relevantnou právnou úpravou v ich štátoch.

⁵ Ústavný súd nezistil porušenie namietaných článkov ústavy. Okrem toho sa v značnej miere odvolával na EDĽP a judikatúru ESĽP. Taktiež poukázal na príslušnú právnú úpravu vybraných štátov.

zahŕňajúcim lekárske poradenstvo pred interrupciou. Súd tiež uviedol, že obdobie prvého trimestra je ústavne udržateľné. Toto obdobie nie je zvolené arbitrárne, pretože na jednej strane nie je príkrátke na to, aby sa žena mohla pre interrupciu rozhodnúť a naplniť účel zákona, na druhej strane nie je ani prídlhé v tom zmysle, že by malo dochádzať k porušeniu ústavnej hodnoty zakotvenej v klauzule „je hodný ochrany“ (PL. ÚS 12/01, dostupné aj v CODICES pod SVK-2009-3-002).

LÍŠI SA JUDIKATÚRA VÁŠHO SÚDU OD JUDIKATÚRY MEDZINÁRODNÝCH SÚDOV, POKIAL IDE O OCHRANU TOHTO PRÁVA?

Judikatúra ústavného súdu je v súlade s judikatúrou ESĽP, pokiaľ ide o ochranu tohto práva.

II.II. Sloboda prejavu

AKÝ JE ORIGINÁLNY TEXT OCHRANY TOHTO PRÁVA VO VAŠOM NÁRODNOM KATALÓGU?

Sloboda prejavu je upravená v článku 26 ústavy spolu s právom na informácie. Platné a účinné znenie je nasledovné:

(1) Sloboda prejavu a právo na informácie sú zaručené.

(2) Každý má právo vyjadrovať svoje názory slovom, písmom, tlačou, obrazom alebo iným spôsobom, ako aj slobodne vyhľadávať, prijímať a rozširovať idey a informácie bez ohľadu na hranice štátu. Vydávanie tlače nepodlieha povolovaciemu konaniu. Podnikanie v odbore rozhlasu a televízie sa môže viazať na povolenie štátu. Podmienky ustanoví zákon.

(3) Cenzúra sa zakazuje.

(4) Slobodu prejavu a právo vyhľadávať a šíriť informácie možno obmedziť zákonom, ak ide o opatrenia v demokratickej spoločnosti nevyhnutné na ochranu práv a slobôd iných, bezpečnosť štátu, verejného poriadku, ochranu verejného zdravia a mravnosti.

(5) Orgány verejnej moci majú povinnosť primeraným spôsobom poskytovať informácie o svojej činnosti v štátnom jazyku. Podmienky a spôsob vykonania ustanoví zákon.

Tento článok bol novelizovaný jediný raz ústavným zákonom č. 90/2001 Z. z., avšak táto novela sa dotkla jedine odseku 5 upravujúceho právo na informácie. Pôvodný výraz „štátne orgány a orgány územnej samosprávy“ sa zmenil na „orgány verejnej moci“.

JE MOŽNÉ TOTO PRÁVO OBMEDZIŤ? AK ÁNO, AKO A ZA AKÝCH PODMIENOK?

Z formálneho hľadiska možno slobodu prejavu obmedziť jedine zákonom (článok 26 ods. 4 ústavy). Žiadnym iným všeobecne záväzným predpisom ho teda obmedziť (napr. vládne nariadenie alebo vyhláška ministerstva) a žiadnym iným aktom parlamentu než zákonom také obmedzenie vykonať nemožno. Nestačí, aby sa parlamentná väčšina uzniesla vo forme prostého uznesenia, každé obmedzenie slobody prejavu musí byť zakotvené v zákone.

Z materiálneho hľadiska musí každé také obmedzenie spĺňať dve podmienky. Po prvé, musí sledovať niektorý legitímny cieľ uvedený v článku 26 ods. 4 ústavy (ochrana práv druhých, štátne bezpečnosť, verejný poriadok, verejné zdravie, morálka). Po druhé, toto obmedzenie musí byť nevyhnutné v demokratickej spoločnosti.

ZAOBERAL SA VÁŠ SÚD TÝMTO PRÁVOM/JEHO VÝKLADOM/ZAKOTVENÍM PODROBNEJŠIE? AK ÁNO, UVEĎTE PROSÍM PRAKTICKÉ PODROBNOSTI A KTORÉ KATALÓGY LUDSKÝCH PRÁV BOLI APLIKOVANÉ.

Ústavný súd skúmal slobodu prejavu veľakrát. Významná časť judikatúry ústavného súdu v tejto oblasti vychádza z konaní o ústavnej sťažnosti, kde dochádzalo ku konfliktu na jednej strane slobody prejavu a na druhej strane práva na súkromie a ochranu mena a dobrej povesti. Najmä v tejto oblasti sa ústavný súd opiera pri rozhodovaní o judikatúru ESĽP. Ústavný súd opakovane zdôrazňuje dôležitosť slobody prejavu v liberálnej demokracii (napr. II. ÚS 152/08), keďže tá hrá kľúčovú rolu pri formovaní slobodnej verejnej mienky v otvorenej spoločnosti a slúži hľadaniu pravdy, čím umožňuje konfrontáciu rôznych myšlienok a názorov.

V konaní o ústavnej sťažnosti podanej súkromnou tlačovou agentúrou, ktorej všeobecné súdy nariadili uverejniť ospravedlnenie žalobcovi, ktorý bol sudcom okresného súdu a bol v článku kritizovaný za to, že mu boli priznané extrémne sumy ako odškodnenie za ohováranie v nesúvisiacom civilnom konaní, bolo úlohou ústavného súdu posúdiť, „(1) či druh predmetného prejavu je chránený v zmysle čl. 26 ústavy, (2) či došlo k zásahu do slobody prejavu, (3) či uvedený zásah mal zákonný základ (4) a ďalej KTO, O KOM, ČO, KDE, KEDY a AKO hovorí, pričom na základe odpovedí na dané otázky možno zistiť, či zásah bol proporcionálny“ (II. ÚS 152/08).

Ústavný potom tieto jednotlivé kritéria preskúmal. Uviedol: „*Stupeň dovolenej kritiky sa mení podľa charakteristiky adresáta. Hranice akceptovateľnej kritiky sú najširšie u politikov a najužšie u „bežných“ občanov. Ústavný súd akceptuje trend smerujúci k posúvaniu pozície sudcov, ktorí stoja kdesi uprostred naznačeného kontinua smerom k politikom. ... Podobne ako adresáti kritiky, aj samotní kritici sú klasifikovaní z hľadiska ich dôležitosti pre výmenu názorov v spoločnosti. Je zrejmé, že privilegovanou skupinou sú žurnalisti. Európsky súd pre ľudské práva konštantne pripomína, že tlač je strážnym psom demokracie („public watch dog“) a hrá významnú úlohu v právnom štáte, pretože dovoľuje slobodnú hru politickej diskusie. Novinári majú (sociálnu) povinnosť poskytovať informácie a myšlienky týkajúce sa všetkých záležitostí verejného záujmu a verejnosť má právo takéto informácie obdržať. Novinárom je dokonca umožnené používať určitú mieru prehánania a provokácie. Priamym objektom kritiky je paradox, napätie medzi sumami, ktorými sú odškodňovaní bývalí politickí väzni, či sumami náhrady škody poskytovanými poškodeným v trestnom konaní na jednej strane a náhradou nemajetkovej ujmy v peniazoch prisúdenými žalobcovi na strane druhej. ... Ústavný súd konštatuje, že justícia je legitímnu témou verejného záujmu. Z tohto dôvodu je legitímne, aby otázky práva boli reflektované aj laickou verejnosťou prostredníctvom publicistiky. ... Miesto zaznenia či uverejnenia sporných výrokov je taktiež užitočným kritériom posudzovania zásahov do slobody prejavu. Vo všeobecnosti platí, že čím hromadnejšie sa distribuuje kritika, tým vyššia je ochrana osobnostných práv. V predmetnej veci je však nutné vec vnímať v spojení s kritériom autora kritiky. Ak je autorom kritiky*

novinár, tak jeho privilegované postavenie do určitej miery neutralizuje kritérium miesta. Sporný článok bol uverejnený vo veľmi populárnom týždenníku s celoslovenskou pôsobnosťou a vysokým nákladom, nie však v televízii či inom elektronickom médiu, ktoré sú posudzované prísnejšie. ... Pri kritike súdnych rozhodnutí má význam, či sú posudzované počas konania, alebo po jeho skončení. ... V predmetnej veci však nešlo o spravodajské informovanie, ale vybrané prípady slúžili ako príklad na ilustrovanie aktuálneho problému „sudičstva“ verejne činných osôb a vysokými sumami poskytovaných zadosťučinení. ... Tón článku možno považovať za sarkastický, ale nie za zákerný. Formou kritiky je teda nesúhlas s rozhodovacou činnosťou, nie však urážlivé, útočné či neslušné vyjadrenia.“ (II. ÚS 152/08).⁶

Ústavný súd vyššie uvedený test používa v prípadoch vyvažovania slobody prejavu a právu na dobrú povesť.

Ústavný súd sa tiež zaoberal slobodou prejavu v konaní o súlade právnych predpisov. Naposledy ústavný súd vo veci týkajúcej sa niektorých ustanovení Trestného zákona o extrémistických trestných činoch vyhlásil napadnuté ustanovenia za nesúladné z dôvodu porušenia princípu nullum crimen sine lege a slobody prejavu. Zdôraznil pritom „nutnosť koncepcnej práce pri novelách Trestného zákona a zdržanlivosť k trestnoprávnej represii. Nález naznačuje, že je potrebné uvažovať aj o subtilnejších formách reakcie na nenávisť. V niektorých krajinách sú tieto skutky v režime súkromnožalobných deliktov s účasťou občianskych združení.“ (PL. ÚS 5/2017⁷, dostupné aj v CODICES).

LÍŠI SA JUDIKATÚRA VÁŠHO SÚDU OD JUDIKATÚRY MEDZINÁRODNÝCH SÚDOV, POKIAL IDE O OCHRANU TOHTO PRÁVA?

Judikatúra ústavného súdu je v súlade s judikatúrou ESĽP, pokiaľ ide o ochranu tohto práva.

II.III. Právo na súkromie

AKÝ JE ORIGINÁLNY TEXT OCHRANY TOHTO PRÁVA VO VAŠOM NÁRODNOM KATALÓGU?

Hoci toto právo je upravené v jedinom článku v EDĽP (článok 8) aj v Medzinárodnom pakte o občianskych a politických právach (článok 17), jeho ústavná úprava je z historických dôvodov roztrúsená po viacerých článkoch, konkrétne ide o články 16 ods. 1, 19, 21 a 22. Tieto ustanovenia nikdy neboli novelizované a znejú:

Článok 16

(1) Nedohtknuteľnosť osoby a jej súkromia je zaručená. Obmedzená môže byť len v prípadoch ustanovených zákonom.

Článok 19

⁶ Ústavný súd zistil porušenie niekoľkých článkov ústavy. Taktiež argumentoval judikatúrou ESĽP.

⁷ Ústavný súd zistil porušenie niekoľkých článkov ústavy. Taktiež sa odvolal na EDĽP a historickú a komparatívnu argumentáciu.

(1) Každý má právo na zachovanie ľudskej dôstojnosti, osobnej cti, dobrej povesti a na ochranu mena.

(2) Každý má právo na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného a rodinného života.

(3) Každý má právo na ochranu pred neoprávneným zhromažďovaním, zverejňovaním alebo iným zneužívaním údajov o svojej osobe.

Článok 21

(1) Obydlie je nedotknuteľné. Nie je dovolené doň vstúpiť bez súhlasu toho, kto v ňom býva.

(2) Domová prehliadka je prípustná len v súvislosti s trestným konaním, a to na písomný a odôvodnený príkaz sudcu. Spôsob vykonania domovej prehliadky ustanoví zákon.

(3) Iné zásahy do nedotknuteľnosti obydlija možno zákonom dovoliť iba vtedy, keď je to v demokratickej spoločnosti nevyhnutné na ochranu života, zdravia alebo majetku osôb, na ochranu práv a slobôd iných alebo na odvrátenie závažného ohrozenia verejného poriadku. Ak sa obydlie používa aj na podnikanie alebo vykonávanie inej hospodárskej činnosti, takéto zásahy môžu byť zákonom dovolené aj vtedy, keď je to nevyhnutné na plnenie úloh verejnej správy.

Článok 22

(1) Listové tajomstvo, tajomstvo dopravovaných správ a iných písomností a ochrana osobných údajov sa zaručujú.

(2) Nikto nesmie porušiť listové tajomstvo ani tajomstvo iných písomností a záznamov, či už uchovávaných v súkromí, alebo zasielaných poštou, alebo iným spôsobom; výnimkou sú prípady, ktoré ustanoví zákon. Rovnako sa zaručuje tajomstvo správ podávaných telefónom, telegrafom alebo iným podobným zariadením.

JE MOŽNÉ TOTO PRÁVO OBMEDZIŤ? AK ÁNO, AKO A ZA AKÝCH PODMIENOK?

Jednotlivé články ústavy, ktoré spolu upravujú právo na súkromie, ustanovujú odlišné podmienky jeho obmedzenia. Na jednej strane článok 21 ods. 3 obsahuje prísne a konkrétne podmienky pre vstup do obydlija bez súhlasu dotknutej osoby na iné účely ako domová prehliadka v rámci trestného konania, a to materiálne aj formálne podmienky. Na druhej strane článok 16 ods. 1 ustanovuje iba formálnu podmienku obmedzenia práva zákonom bez akýchkoľvek materiálnych podmienok. Druhý prípad teda obsahuje nižší štandard ochrany než ten obsiahnutý v článku 8 ods. 2 EDĽP. Podľa článku 154c ods. 1 ústavy medzinárodné zmluvy o ľudských právach majú prednosť pred zákonom, ak zabezpečujú väčší rozsah ústavných práv a slobôd. EDĽP je takou medzinárodnou zmluvou v tomto prípade.

V praxi preto ústavný súd aplikuje podmienky ustanovené v článku 8 ods. 2 EDĽP, keď posudzuje ústavnosť obmedzení práva na súkromie. Pokiaľ ide o nezákonnosť zásahu do práva na súkromie, ústavný súd uviedol: „Pod „neoprávneným zasahovaním“ treba rozumieť také zasahovanie, ktoré nemá základ v zákonnej úprave, nesleduje ustanovený cieľ, nedbá na

podstatu a zmysel obmedzovaného základného práva a slobody alebo nie je nevyhnutným a primeraným opatrením na dosiahnutie ustanoveného cieľa.“ (PL. ÚS 13/2000).⁸

ZAOBERAL SA VÁŠ SÚD TÝMTO PRÁVOM/JEHO VÝKLADOM/ZAKOTVENÍM PODROBNEJŠIE? AK ÁNO, UVEĎTE PROSÍM PRAKTICKÉ PODROBNOSTI A KTORÉ KATALÓGY LUDSKÝCH PRÁV BOLI APLIKOVANÉ.

Ústavný súd sa viackrát pokúsil o definíciu práva na súkromie. V jednom z pomerne nedávnych rozhodnutí uviedol: *„Súkromím sa chápe predovšetkým sféra života človeka, do ktorej nemožno zasahovať bez jeho súhlasu. Právom na súkromie sa zaručuje osobe možnosť rozhodovať samostatne o tých svojich záležitostiach, ktoré sa uznávajú za súkromie. Podľa judikatúry ústavného súdu právo na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromnej sféry jednotlivca zahŕňa nielen negatívnu povinnosť štátu zdržať sa mocenského zásahu, ale aj jeho pozitívny záväzok prijať účinné opatrenia na zabezpečenie jeho efektívnej ochrany.“ (PL. ÚS 10/2014).⁹*

V inom rozhodnutí uviedol: *„Pojem „súkromný život“ je pojem široký a nemožno ho vyčerpávajúcym spôsobom definovať, najmä ho nemožno obmedziť na „intímnu sféru“, v ktorej každý môže viesť svoj osobný život podľa svojej chuti, a úplne z neho vylúčiť vonkajší svet tejto sféry. Ochrana súkromného života musí teda do istej miery zahŕňať právo jednotlivca nadväzovať a rozvíjať vzťahy so svojimi blíznymi a vonkajším svetom, z ktorého nemožno vylúčiť ani profesijnú a pracovnú činnosť.“ (I. ÚS 13/2000).*

Ústavný súd tiež zdôraznil antitotalitnú úlohu tohto práva, keď uviedol: *„Ústava vo viacerých ustanoveniach dotvára jednotnú úpravu práva na súkromný život, ktorého podstatou je možnosť jednotlivca v určitej sfére spoločenských vzťahov žiť podľa svojich predstáv bez zbytočných obmedzení, príkazov a zákazov ustanovených orgánom verejnej moci.“ (II. ÚS 19/97).¹⁰*

V konaní o súlade právnych predpisov týkajúcom sa právnej úpravy zavádzajúcej povinné detské očkovanie ústavný súd vyvažoval právo na súkromie s právom na život. Dospel k záveru, že dôležitosť ochrany verejného zdravia pred epidémiami infekčných ochorení preváži nad dôležitosťou ochrany jednotlivcov pred zásahmi do ich telesnej a duševnej integrity ako súčasťou práva na súkromie. Verejný záujem na ochrane verejného zdravia a životov členov spoločnosti predchádzaním šíreniu infekčných ochorení prostredníctvom povinného očkovania musí dostať prednosť pred právom jednotlivca na súkromie (PL. ÚS 10/2013).

Naopak, v konaní o súlade právnych predpisov týkajúcom sa právnej úpravy umožňujúcej dobrovoľné prerušenie tehotenstva počas prvých dvanástich týždňov tehotenstva ústavný súd uprednostnil právo ženy na súkromie pred ústavnou hodnotou ochrany nenarodeného dieťaťa. *„Ak by sa žena v žiadnom štádiu tehotenstva nemohla sama rozhodnúť o tom, či vynesie plod alebo si nechá umelo prerušiť tehotenstvo, tak by to znamenalo povinnosť vynosiť plod, ktorá nemá oporu v ústave, a zároveň by to zasiahlo do podstaty jej práva na súkromie, ako aj jej osobnej slobody.“ (PL. ÚS 12/01).*

⁸ Ústavný súd zistil porušenie niekoľkých článkov ústavy. Okrem toho sa odvolal na EDLP a judikatúru ESĽP.

⁹ Ústavný súd zistil porušenie niekoľkých článkov ústavy, Listiny a čl. 8 EDLP. Chartu vyhlásil za aplikovateľnú v danej veci, avšak nepoužil ju ako referenčné kritérium. Okrem toho sa odvolal na judikatúru ESĽP a zahraničných ústavných súdov.

¹⁰ Ústavný súd zistil porušenie niekoľkých článkov ústavy.

LÍŠI SA JUDIKATÚRA VÁŠHO SÚDU OD JUDIKATÚRY MEDZINÁRODNÝCH SÚDOV, POKIAL IDE O OCHRANU TOHTO PRÁVA?

Judikatúra ústavného súdu je v súlade s judikatúrou EŠLP, pokiaľ ide o ochranu tohto práva.

II.IV. Sloboda vierovyznania

AKÝ JE ORIGINÁLNY TEXT OCHRANY TOHTO PRÁVA VO VAŠOM NÁRODNOM KATALÓGU?

Sloboda vyznania je upravená v článku 24 ústavy, ktorý nikdy nebol novelizovaný a znie:

(1) Sloboda myslenia, svedomia, náboženského vyznania a viery sa zaručujú. Toto právo zahŕňa aj možnosť zmeniť náboženské vyznanie alebo vieru. Každý má právo byť bez náboženského vyznania. Každý má právo verejne prejavovať svoje zmýšľanie.

(2) Každý má právo slobodne prejavovať svoje náboženstvo alebo vieru buď sám, buď spoločne s inými, súkromne alebo verejne, bohoslužbou, náboženskými úkonmi, zachovávaním obradov alebo zúčastňovať sa na jeho vyučovaní.

(3) Cirkvi a náboženské spoločnosti spravujú svoje záležitosti samy, najmä zriaďujú svoje orgány, ustanovujú svojich duchovných, zabezpečujú vyučovanie náboženstva a zakladajú reholné a iné cirkevné inštitúcie nezávisle od štátnych orgánov.

(4) Podmienky výkonu práv podľa odsekov 1 až 3 možno obmedziť iba zákonom, ak ide o opatrenie nevyhnutné v demokratickej spoločnosti na ochranu verejného poriadku, zdravia a mravnosti alebo práv a slobôd iných.

JE MOŽNÉ TOTO PRÁVO OBMEDZIŤ? AK ÁNO, AKO A ZA AKÝCH PODMIENOK?

Toto právo má dve zložky, a to vnútornú a vonkajšiu. Vnútorná zložka nemôže byť obmedzená za žiadnych okolností. Ústavný súd to vyjadril takto:

„Toto právo v podobe „forum internum“ má „absolútny charakter“ (povahu), pretože nikoho nemožno nútiť, aby zmenil svoje náboženské vyznanie alebo vieru, prípadne aby mal určité náboženské vyznanie alebo vieru. Takáto povinnosť nevyplýva ani zo štátnoobčianskeho zväzku občana k Slovenskej republike (čl. 1 ústavy uvádza, že „Slovenská republika sa neviaže na nijakú ideológiu alebo náboženstvo“) a ani žiadny iný právny predpis Slovenskej republiky neukladá jej občanom, aby mali (vyznávali) určité náboženské presvedčenie alebo vieru, alebo aby svoje náboženské vyznanie alebo vieru zmenili.“ (PL. ÚS 18/95)¹¹

Vonkajšia zložka tohto práva môže byť obmedzená v súlade s podmienkami ustanoveným v článku 24 ods. 4 ústavy.

ZAOBERAL SA VÁŠ SÚD TÝMTO PRÁVOM/JEHO VÝKLADOM/ZAKOTVENÍM PODROBNEJŠIE? AK ÁNO, UVEĎTE PROSÍM PRAKTICKÉ PODROBNOSTI A KTORÉ KATALÓGY LUDSKÝCH PRÁV BOLI APLIKOVANÉ.

Vykladajúc článok 24 ods. 3 ústavy, ústavný súd ozrejmil, že jeho účelom je zaručiť inštitucionálne podmienky nevyhnutné pre skutočný výkon základného práva slobodne si

¹¹ Ústavný súd nezistil porušenie ústavy. Okrem toho sa odvolal na EŠLP a príslušnú judikatúru.

zvoliť svoje vierovyznanie alebo ostať bez vierovyznania (článok 24 ods. 1) a základného práva vyjadrovať svoje náboženské vyznanie (článok 24 ods. 2), ktoré ústava zaručuje fyzickým osobám v podmienkach Slovenskej republiky. Článok 24 ods. 3 zaručuje inštitucionálnu nezávislosť náboženských spoločností spočívajúcu v ochrane pred zásahmi štátu do otázok duchovného a vnútorného života tejto organizácie, najmä s ohľadom na doktrínálne a teologické otázky, vnútornú organizáciu a štruktúru, zriaďovanie cirkevných inštitúcií, menovanie ich funkcionárov a výučbu náboženstva v nich (III. ÚS 292/04).¹² Ústavný súd vyslovil názor, že práva upravené v treťom odseku patria iba právnickým osobám, nie fyzickým osobám, a teda iba právnické osoby môžu namietat' ich porušenie v konaní pred ústavným súdom (II. ÚS 128/95).¹³

spravujú svoje záležitosti samy, najmä zriaďujú svoje orgány, ustanovujú svojich duchovných, zabezpečujú vyučovanie náboženstva a zakladajú reholné a iné cirkevné inštitúcie nezávisle od štátnych orgánov.

V inom rozhodnutí ústavný súd pripomenul, že právo náboženských spoločností „spravovať svoje záležitosti samy“ a „zakladať reholné a iné cirkevné inštitúcie nezávisle od štátnych orgánov“ neznamená, že by boli oslobodené od povinnosti dodržiavať právny poriadok Slovenskej republiky. V tomto zmysle sa musí pri aplikácii náboženských právnych noriem (napr. *Codex iuris canonici* v uvádzanej veci) rešpektovať ústava, zákony a ostatné všeobecne záväzné právne predpisy Slovenskej republiky, pretože akékoľvek predpisy náboženského práva sú iba vnútornými predpismi pre danú náboženskú organizáciu, ale v žiadnom prípade sa nestávajú platným právom v Slovenskej republike. Ústavný súd preto uviedol, že všeobecné súdy pochybili, keď preskúmavali platnosť skončenia pracovnoprávneho vzťahu sťažovateľa zo strany biskupstva iba na základe noriem kánonického práva, keďže tieto nie sú platným právom v Slovenskej republike (III. ÚS 64/00).¹⁴

Podobne sa ústavný súd zaoberal otázkou právomoci riaditeľov škôl posúdiť, či osoba určená cirkvou na výučbu náboženstva v škole, ktorej zriaďovateľom nebola cirkev, spĺňala požiadavky na takéto učiteľské miesto vyžadované zákonom a na tomto základe rozhodnúť, či takúto osobu prijať ako zamestnanca školy alebo s ňou ukončiť pracovnoprávny vzťah. Ústavný súd dospel k záveru, že takéto právo riaditeľa školy neporušuje článok 24 ods. 3 ústavy (III. ÚS 292/04).

Ústavný súd takisto posudzoval ústavnosť zákona, ktorý požadoval cenzus 20 000 dospelých členov pre registráciu cirkvi na Slovensku. Ústavný súd uviedol: „*Podmienky na registráciu cirkvi alebo náboženskej spoločnosti ustanovené zákonom č. 308/1991 Zb. nijako neobmedzujú (neovplyvňujú) výkon práva slobodne prejavovať svoje náboženstvo alebo vieru spôsobom uvedeným v citovaných článkoch ústavy. Ani výkon týchto práv však nie je absolútny, pretože čl. 24 ods. 4 ústavy a čl. 9 ods. 2 dohovoru umožňuje výkon týchto práv obmedziť, ak ide o opatrenia v demokratickej spoločnosti nevyhnutné pre ochranu verejnej bezpečnosti a poriadku, zdravia a mravnosti alebo práv a slobôd druhých. Stavom, keď určitá cirkev alebo náboženská spoločnosť nie je zaregistrovaná podľa zákona č. 308/1991 Zb., sa však nijako nezasiahlo do výkonu základných práv alebo slobôd osôb hlásiacich sa k tejto*

¹² Návrh bol odmietnutý. Ústavný súd argumentoval iba ústavou.

¹³ Podnet bol odmietnutý. Ústavný súd argumentoval iba ústavou.

¹⁴ Ústavný súd zistil porušenie niekoľkých článkov ústavy.

cirkvi alebo náboženskej spoločnosti, ktoré sa môžu realizovať aj prostredníctvom iného právneho subjektu (občianskeho združenia). Registrácia cirkvi alebo náboženskej spoločnosti nie je v tomto zmysle nevyhnutnou podmienkou (conditio sine qua non) výkonu slobody alebo práva podľa čl. 24 ústavy a čl. 9 dohovoru, ... má právnu relevanciu najmä z hľadiska ekonomických aspektov ich fungovania.” (PL. ÚS 10/2008).¹⁵

LÍŠI SA JUDIKATÚRA VÁŠHO SÚDU OD JUDIKATÚRY MEDZINÁRODNÝCH SÚDOV, POKIAĽ IDE O OCHRANU TOHTO PRÁVA?

Judikatúra ústavného súdu je v súlade s judikatúrou ESĽP, pokiaľ ide o ochranu tohto práva.

II.V. Zákaz diskriminácie

AKÝ JE ORIGINÁLNY TEXT OCHRANY TOHTO PRÁVA VO VAŠOM NÁRODNOM KATALÓGU?

Zákaz diskriminácie vychádza najmä z prvých dvoch odsekov článku 12 ústavy. Tieto ustanovenia nikdy neboli novelizované a znejú:

(1) Ľudia sú slobodní a rovní v dôstojnosti i v právach. Základné práva a slobody sú neodňateľné, nescudziteľné, nepremlčateľné a nezrušiteľné.

(2) Základné práva a slobody sa zaručujú na území Slovenskej republiky všetkým bez ohľadu na pohlavie, rasu, farbu pleti, jazyk, vieru a náboženstvo, politické, či iné zmýšľanie, národný alebo sociálny pôvod, príslušnosť k národnosti alebo etnickej skupine, majetok, rod alebo iné postavenie. Nikoho nemožno z týchto dôvodov poškodzovať, zvýhodňovať alebo znevýhodňovať.

JE MOŽNÉ TOTO PRÁVO OBMEDZIŤ? AK ÁNO, AKO A ZA AKÝCH PODMIENOK?

Ústavný súd v tejto súvislosti uviedol: „Ústavný súd podotýka, že čl. 12 ods. 1 ústavy nie je garanciou absolútnej rovnosti, ale je ústavnou zárukou ochrany osôb (právnických a fyzických) proti diskriminácii zo strany orgánov verejnej moci. Ústavný princíp rovnosti nachádza svoje vyjadrenie v zákonodarstve, ako aj pri aplikácii práva, keď vo svojej podstate predstavuje rovnosť všetkých pred zákonom, teda v konečnom dôsledku je základom ochrany pred diskrimináciou zákonná úprava, ktorá zvýhodňuje určitú skupinu osôb, nemôže byť len z toho dôvodu označená za takú, ktorá porušuje princíp rovnosti. Zákonodarcia však musí zvážiť, či je dôvod na takéto zvýhodnenie, čo je jeho cieľom a medzi týmto cieľom a v zákone zakotveným zvýhodnením musí byť vzťah primeranosti. V rozhodnutí sp. zn. II. ÚS 5/03 ústavný súd uviedol, že princíp rovnosti je porušený vždy vtedy, ak sa s jednou skupinou adresátov právnych noriem v porovnaní s inou skupinou zaobchádza inak, hoci medzi oboma skupinami nie sú rozdiely takého druhu a takej závažnosti, že odôvodňujú takéto nerovnaké zaobchádzanie.“ (PL. ÚS 12/2014).¹⁶

¹⁵ Ústavný súd nezistil porušenie namietaných ustanovení ústavy a EDĽP.

¹⁶ Ústavný súd nezistil porušenie namietaných ustanovení ústavy. Okrem toho sa odvolal na judikatúru ESĽP a Výboru pre ľudské práva OSN.

V inom rozhodnutí ústavný súd vyjadril názor: „Za diskriminačnú úpravu však možno považovať takú úpravu ..., ktorá rovnaké alebo analogické situácie rieši odchylným spôsobom, pričom takýto postup zákonodarca nemôže alebo ani nevie rozumne odôvodniť legitímnym cieľom a tým, že tento cieľ sa musí dosahovať práve zvoleným legislatívnym riešením.“ (PL. ÚS 21/2000).¹⁷

ZAOBERAL SA VÁŠ SÚD TÝMTO PRÁVOM/JEHO VÝKLADOM/ZAKOTVENÍM PODROBNEJŠIE? AK ÁNO, UVEĎTE PROSÍM PRAKTICKÉ PODROBNOSTI A KTORÉ KATALÓGY ĽUDSKÝCH PRÁV BOLI APLIKOVANÉ.

Vo vzťahu k pojmu „iné postavenie“, ktorý sa nachádza medzi chránenými charakteristikami v článku 12 ods. 2 ústavy, ústavný súd vyjadril názor, že tento pojem „je potrebné vykladať v nadväznosti na predtým vymenované zakázané diskriminačné dôvody nerozlučne späté s ľudskou jedinečnosťou. Inými slovami, uvedené slovné spojenie, ktorým čl. 12 ods. 2 ústavy nadobúda demonštratívny charakter, treba vykladať ako „iné postavenie“ obdobné charakteristikám pred ním menovaným, nie ako „iné postavenie“ v zmysle postavenia svojou podstatou odlišného od ostatných explicitne menovaných zakázaných dôvodov. Nevyhnutné je preto skúmanie, či uvažovaný diskriminačný dôvod má svojou povahou priamy vzťah k niektorému z vypočítaných dôvodov podľa čl. 12 ods. 2 ústavy“ (PL. ÚS 1/2012). Ústavný súd tak uznal ako „iné postavenie“ v zmysle článku 12 ods. 2 ústavy uznal postavenie duchovného (III. ÚS 64/00).

Vo vzťahu k pozitívnej diskriminácii ústavný súd uviedol, že „zvýhodnenie určitej skupiny fyzických osôb formou osobitnej právnej úpravy oproti ostatným fyzickým osobám z dôvodu ich špecifických, často znevýhodňujúcich vlastností nie je diskrimináciou ostatných fyzických osôb, ale naopak zabezpečením ústavného princípu obsiahnutého v čl. 12 ods. 2 ústavy a v čl. 3 ods. 1 Listiny.“ (PL. ÚS 10/02).¹⁸

V inom rozhodnutí: „Ústavný súd sa už vo svojej judikatúre priklonil (pozri nálezy vo veciach PL. ÚS 10/04, PL. ÚS 13/09) k rozhodovacej praxi Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“), v ktorej sa postupom času ustálil test slúžiaci posudzovaniu zákazu diskriminácie podľa čl. 14 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“). Test nachádza odpovede na túto množinu otázok:

- (1) došlo k vyčleneniu porovnateľného jednotlivca alebo skupiny hlavne vo väzbe alebo v spojitosti s výkonom základných práv a slobôd,
- (2) a to na základe kvalifikovaného kritéria alebo podobného neospravedliteľného dôvodu,
- (3) pričom vyčlenenie je na príťaž jednotlivcovi alebo skupine
- (4) a uvedené vyčlenenie nemožno ospravedlniť, pretože buď absentuje dôvod ospravedlnenia (verejný, legitímny záujem), alebo ide o neprimeraný, neproporcionálny zásah?“ (PL. ÚS 1/2012).¹⁹

LÍŠI SA JUDIKATÚRA VÁŠHO SÚDU OD JUDIKATÚRY MEDZINÁRODNÝCH SÚDOV, POKIAL IDE O OCHRANU TOHTO PRÁVA?

¹⁷ Ústavný súd zistil porušenie niekoľkých článkov ústavy.

¹⁸ Ústavný súd nezistil porušenie namietaných ustanovení ústavy a Listiny.

¹⁹ Ústavný súd zistil porušenie niekoľkých článkov ústavy. Okrem toho sa odvolal na judikatúru ESLP.

Judikatúra ústavného súdu je v súlade s judikatúrou ESĽP, pokiaľ ide o ochranu tohto práva.

II.VI. Právo na osobnú slobodu

AKÝ JE ORIGINALNY TEXT OCHRANY TOHTO PRÁVA VO VAŠOM NÁRODNOM KATALÓGU?

Právo na osobnú slobodu je upravené v článku 17 ústavy, ktorého platné a účinné znenie je nasledujúce:

(1) Osobná sloboda sa zaručuje.

(2) Nikoho nemožno stíhať alebo pozbaviť slobody inak, ako z dôvodov a spôsobom, ktorý ustanoví zákon. Nikoho nemožno pozbaviť slobody len pre neschopnosť dodržať zmluvný záväzok.

(3) Obvineného alebo podozrivého z trestného činu možno zadržať len v prípadoch ustanovených zákonom. Zadržaná osoba musí byť ihneď oboznámená s dôvodmi zadržania, vypočutá a najneskôr do 48 hodín a pri trestných činoch terorizmu do 96 hodín prepustená na slobodu alebo odovzdaná súdu. Sudca musí zadržanú osobu do 48 hodín a pri obzvlášť závažných trestných činoch do 72 hodín od prevzatia vypočuť a rozhodnúť o väzbe alebo o jej prepustení na slobodu.

(4) Obvineného možno zatknúť iba na odôvodnený písomný príkaz sudcu. Zatknutá osoba musí byť do 24 hodín odovzdaná súdu. Sudca musí zatknutú osobu do 48 hodín a pri obzvlášť závažných trestných činoch do 72 hodín od prevzatia vypočuť a rozhodnúť o väzbe alebo o jej prepustení na slobodu.

(5) Do väzby možno vziať iba z dôvodov a na čas ustanovený zákonom a na základe rozhodnutia súdu.

(6) Zákon ustanoví, v ktorých prípadoch možno prevziať osobu do ústavnej zdravotníckej starostlivosti alebo ju v nej držať bez jej súhlasu. Takéto opatrenie sa musí do 24 hodín oznámiť súdu, ktorý o tomto umiestnení rozhodne do piatich dní.

(7) Skúmanie duševného stavu osoby obvinenej z trestného činu je možné iba na písomný príkaz súdu.

Tento článok bol novelizovaný dvakrát. Obe novely sa týkali lehôt na zadržanie, pričom tento vývoj je popísaný v časti o vývoji národného katalógu základných práv (pozri vyššie).

JE MOŽNÉ TOTO PRÁVO OBMEDZIŤ? AK ÁNO, AKO A ZA AKÝCH PODMIENOK?

Podľa ustálenej judikatúry ústavného súdu: „Každé pozbavenie osobnej slobody musí byť „zákonné“, t. j. musí byť vykonané „v súlade s konaním ustanoveným zákonom“, a okrem toho každé opatrenie, ktorým je jednotlivec pozbavený osobnej slobody, musí byť zlučiteľné s účelom čl. 17 ústavy, ktorým je ochrana jednotlivca proti svojvôli (I. ÚS 165/02, ale aj II. ÚS 55/98, I. ÚS 177/03, III. ÚS 7/00, I. ÚS 115/07, II. ÚS 282/2014).“ (II. ÚS 703/2014).²⁰

²⁰ Ústavný súd zistil porušenie niekoľkých článkov ústavy. Okrem toho sa odvolal na EDĽP.

Každé obmedzenie osobnej slobody musí zároveň rešpektovať podstatu a účel práva na osobnú slobodu, ako vyplýva z článku 13 ods. 4 ústavy (III. ÚS 204/02).

ZAOBERAL SA VÁŠ SÚD TÝMTO PRÁVOM/JEHO VÝKLADOM/ZAKOTVENÍM PODROBNEJŠIE? AK ÁNO, UVEĎTE PROSÍM PRAKTICKÉ PODROBNOSTI A KTORÉ KATALÓGY LUDSKÝCH PRÁV BOLI APLIKOVANÉ.

Ústavný súd sa pokúsil o definíciu tohto práva: „Pod osobnou slobodou sa rozumie voľný, ničím neobmedzený pohyb človeka, ktorý sa môže podľa vlastného rozhodnutia zdržiavať na určitom mieste alebo slobodne z tohto miesta odísť.“ (III. ÚS 204/02).²¹

Ústavný súd nezistil žiadne porušenie v prípade povinnosti „dostaviť sa pred štátny orgán, bez ohľadu na to, či ide o orgán zákonodarnej, výkonnej alebo súdnej moci, vyčekať v priestore na to určenom, dokiaľ tento orgán nevyzve občana, aby urobil výpoveď, ako aj samé poskytnutie svedeckej výpovede obmedzuje správanie človeka s intenzitou a v trvaní, ktoré pri dodržaní obvyklého postupu na strane štátneho orgánu ukladajúceho povinnosť svedčiť, netrávajú tak dlho, aby ich bolo možné hodnotiť ako zásah do osobnej slobody, ktorý nie je v súlade s podstatou a zmyslom práva na osobnú slobodu.“ (PL. ÚS 29/95).²²

Ústavný súd však za iných okolností svoju pozíciu spresnil a došiel k záveru o porušení v prípade, keď bola svedkyňa predvedená na policajné riaditeľstvo za účelom podania vysvetlenia, zatvorená v uzamknutej miestnosti a držaná na okresnom riaditeľstve dlhšie, než bolo nevyhnutné pre účely podania vysvetlenia a podpísania zápisnice. Takýto postup bol v hrubom rozpore s účelom § 17 ods. 1 zákona o policajnom zbore a spolu s okolnosťami prípadu toto viedlo ústavný súd k záveru, že na obmedzenie osobnej slobody nebol právny základ a teda došlo k porušeniu článku 17 ods. 2 ústavy (III. ÚS 204/02).

V súvislosti s väzbou ústavný súd uviedol: „Podmienkou ústavnosti väzby preto musí byť aj jej určenie v súlade s takými normami ústavy, ktoré vyjadrujú všeobecné zásady vlastné právnemu štátu pri obmedzovaní základných práv a slobôd. Takouto normou je aj čl. 13 ods. 4 ústavy, podľa ktorého pri obmedzovaní základných práv a slobôd sa musí dbať na ich podstatu a zmysel, pričom takéto obmedzenia sa môžu použiť len na ustanovený cieľ. Tieto zásady vo vzťahu k čl. 17 ústavy vyžadujú, aby k obmedzeniu osobnej slobody jednotlivca orgánmi činnými v trestnom konaní došlo len tam, kde je to oprávnené na základe zákona, a dokonca i za tejto podmienky len v nevyhnutnom rozsahu vzhľadom na konkrétne okolnosti prípadu.“ (II. ÚS 55/1998).

Ústavné záruky osobnej slobody vyžadujú, aby väzba bola chápaná ako výnimočné opatrenie spočívajúce v zadržaní obvineného pre účely trestného konania v tých prípadoch, kedy je to odôvodnené potrebou rýchleho a riadneho vyšetrenia a stíhania trestných činov a potrestania páchatel'ov. Väzba je teda prípustná iba vtedy, ak existuje skutočný verejný záujem na jej použití v konkrétnej veci a tento záujem preváži napriek prezumpcii nevinoty nad ústavným právom obvineného na osobnú slobodu. Väzba však môže trvať iba po nevyhnutný čas a prekročenie maximálnej povolenej dĺžky väzby nemožno za žiadnych okolností ospravedlniť (II. ÚS 55/1998).²³

²¹ Ústavný súd zistil porušenie niekoľkých článkov ústavy. Okrem toho sa odvolal na EDĽP a judikatúru ESĽP.

²² Ústavný súd zistil porušenie niekoľkých článkov ústavy.

²³ Ústavný súd zistil porušenie niekoľkých článkov ústavy. Okrem toho sa odvolal na EDĽP a k tomu relevantnú judikatúru.

LÍŠI SA JUDIKATÚRA VÁŠHO SÚDU OD JUDIKATÚRY MEDZINÁRODNÝCH SÚDOV, POKIAL IDE O OCHRANU TOHTO PRÁVA?

Judikatúra ústavného súdu je v súlade s judikatúrou EŠĽP, pokiaľ ide o ochranu tohto práva.